

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predaj (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:

Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto XI. — Štev. 4 (191)

UDINE, 1. - 15. MARCA 1959

Izhaja vsakih 15 dni

Osramočeni inscenatorji

Risposta

Furlani in Slovenci v Videmski provin-
ci so vsi brez razlike mnenja, da se tisti,
ki so sestavili sentenco istruttorio proti
partizanom, precej slabo počutijo.

Leta in leta so spravljali skupaj ma-
terjal za svojo sentenco. V kamunih iz-
nad Nadiže, v Dreki, Grmeku, Sovod-
njem in Sv. Lenardu skoraj ni bilo fa-
milije, v kateri ne bi bila vsaj ena ose-
ba zaslšana. Ubogi karabinjerji so ime-
li polne neumnega, brezpotrebne in
škodljivega dela s tem, da so mesece in
mesece pozivali skupaj na stotine ljudi
in jih zaslševali.

Zornali prinašajo vsak dan po dve ko-
loni pisanja o tem, kaj je ta ali pa oni
rekel, zelo redko pa to, kar bi sami vi-
deli.

V naših vaseh v Furlanski Sloveniji
vsi vedo, kako je bilo takrat med vojsko,
ko so se partizani borili z Nemci in fa-
šističnimi republikani, ter zato tudi se-
daj vsi dobro vedo, katera izmed prič
je na procesu govorila resnico, katera je
fantazirala in katera je samo pobrala
navadne kvante po vasi.

Tisti, ki so bili iniciatorji istruttorie
proti partizanom, in tisti, ki so istrutto-
rio sestavljali, so sedaj pred svetom,
pred vsemi ljudmi osramočeni.

Pubblico ministero dr. Giampaolo Me-
ucci je povedal, kakor so pisali vsi ita-
lijanski listi, in da v zameno največjega
in najbolj avtoritativnega »Il Corriere
della Sera« 24. XII. 1958 sledeče: »RICO-
NOSCIAMO CHE LA SENTENZA I-
STRUTTORIA PRESENTA INNEGABI-
LI DEFICIENZE. SOPRATTUTTO E'
MANCHEVOLE NEL PRESENTARE GLI
AVVENIMENTI IN UNA CERTA PRO-
SPETTIVA, NELLO SFONDO STORI-
CO. E' UNA ISTRUTTORIA DA REATI
COMUNI«.

Po domače povedano pomeni to, kar
je očitno Pubblico ministero sentenzi
istruttorie, ki so jo naredili v Vidmu, da
so bili partizani navadni zločinci, na-
mesto da bi odkrito povedala, kar že ve
vsak otrok pri nas, kako so se partizani
borili proti nemškimi nacističnim tru-
pam in kako je bilo nevarno za njih za-
lezovanje domačih špijonov na vsakem
koraku. Vsaka špijonska informacija je
pripeljala že v dve, treh urah Nemce
na kamionih, ki so streljali s kanoni in
mitraljezi na mesta, ki so jih označili
špijoni ali pa so se pojavili aeroplani, ki
so metali na taborišča partizanov bom-
be. Boriti so se morali torej ne samo pro-
ti Nemcem ampak še proti bolj nevarnim
špijonom. Vse to je istruttorio nalašč za-
molčala, samo da bi partizane uničila
vsaj 14 let po koncu vojske, ker jih niso
mogli uničiti med vojsko z republikan-
skimi trupami.

Proces v Firencih je razbil cittadello
nacionalističnega sovraštva v Vidmu pro-
ti vsem poštnim ljudem v Furlanski
Sloveniji. Če so v Vidmu hoteli uničiti
kakšnega človeka ali pa ga onemogočiti
v njegovem delovanju v Furlanski Slo-
veniji, so kar inscenirali proti njemu
proces. Se celo duhovniki, ki uživajo v
sedanjem demokratskem režimu ugled
in zaščito oblasti, se niso mogli ubraniti,
ako so se spravili nanje ultranacionali-
stični krogi v Vidmu. Če so pa spravili
na proces navadnega delavca, kmeta ali
intelektualca so ga gvišno obsodili, in
mu niso pomagali nobeni argumenti in
nobeni še tako dobri advokati.

Proces v Firenci bo imel svoje dobre
posledice, ker bodo partizani dobili za-
doščenje, ker bodo obsojeni moralno ti-
sti, ki so držali s fašizmom do 8. septem-
bra 1943 ali pa celo do konca vojske.
Zmagalo je načelo antifašizma proti ne-
humanemu fašizmu, proti sovražniku
nas furlanskih Slovencev. To je zelo ve-
lika stvar in se je izplačalo boriti za
čast antifašističnih borcev, posebno pa
tistih, ki so dali svoje življenje v borbi
proti fašizmu.

Mi furlanski Slovenci smo pa zelo
praktični in realni ljudje, ker živimo v

strašno težkih razmerah, zato smo že ta-
koj pogruntali, da je s polomom filofa-
šistične ideje na procesu v Firenci kon-
čala perioda, ko so nas s terorjem pro-
cesov dušili, da se nismo mogli ganiti.
Župnik Cracina je s svojimi tožbami že
razrahljal congiuro nacionalistov proti
Slovincem v Furlaniji. Nesmrtno so se
na neimenovanih najvišjih krogih v Vid-
mu ki jih vsak izmed nas pozna, blami-
rali s konfuzno rakolito laži v istruttorio
slovenskim partizanom v naših krajih.
Napisano je, kdo je sestavil istruttorio,
kdo zbiral lažni material za to lažno in

konfuzno istruttorio. Vsi te ljudi pozna-
mo. Kaj sploh se čakajo. Umakniti se
morajo s svojih mest, ker škodujejo u-
gledu države, ker spravljajo v čudno luč
ugled oblasti. Izgubili so moralno kvali-
fikacijo, da bi se mogli še nadalje bavi-
ti z javnimi stvarmi. Tudi zapeljanim
nekdanji bogovi pravzaprav le fetiči že
davno pokopane preteklosti.

Letošnji karnevale je umrl istočasno,
ko je propadla zadnja karnevalata vi-
demskega šovinistov.

Kaj so povedali voditelji ital. odporniškega gibanja

Pretekli teden sta bili pred sodiščem
v Firenci samo dve razpravi na proce-
su proti benečanskim partizanom, na ka-
terih so zaslšali še zadnje razbremenil-
ne priče.

Dne 24. februarja je bil med drugi-
mi zaslšan on. Umberto Zanfagnini,
ki je bil med okupacijo član pokrajins-
kega CLN v Vidmu, kot predstavnik
Krščanske demokracije, ter agronom
dr. Gianbattista Angeli, ki je bil med
partizansko borbo politični komisar bri-
gade »Bruno Buozzi«, divizije Garibaldi-
Natisone, sedaj pa je predsednik pokra-
jskega ANPI v Vidmu.

Iz njunih izjav je med drugim razvi-
dno, da so se po 8. septembru 1943 tu-
di v Furlaniji takoj formirale partizan-
ske enote, ki so se povezale s slovenski-
mi partizanskimi enotami. To sodelova-
nje med obojnimi je CLN smatral za
povsem naravno in nujno, ker je bila
borba proti okupatorju skupna obema
narodoma in je že značaj te oborožene
borbe zavzel in narekoval najtesnejše so-
delovanje.

Največje zanimanje pa je vladalo za
prijanje voditeljev CLNAI, ki so nasto-
pili na razpravi preteklo sredo.

Senator Parri, ki je bil od ustanovi-
tve pa do novembra 1944 namestnik po-
veljnika CVL (Corpi Volontari della Li-
bertà) je pričal o odnosih med italijan-
skim in jugoslovanskim odporniškimi gi-
banjem. Povedal je, da so bile partizan-
ske enote v Beneški Sloveniji tudi pred
8. septembrom, ker se je jugoslovansko
osvobodilno gibanje razvilo takoj po na-
cifašistični okupaciji dežele in so po 8.
septembru italijanske partizanske forma-
cije prišle na področje Beneške Slovenije
in Julijske krajine v stik z močno razvi-
tim in dobro organiziranim slovenskim
osvobodilnim gibanjem in vojsko. Prišlo
je do sporazuma med Briško-beneškim
odredom in garibaldinsko divizijo Friu-
li, ki ga je vrhovno poveljstvo CVL potrdi-
lo in postavilo za vzor sodelovanja v
borbi proti okupatorju v narodnostno
mešanih krajih. Senator Parri je govo-
ril tudi o fašističnem preganjanju Slo-
venske narodne manjšine, ki je šlo v Ju-
lijski krajini tako daleč, da je pri spre-
minjanju slovenskega značaja pokrajine
spreminjal celo priimke na nagrobnih
spomenikih. V Beneški Sloveniji, ki je bi-
la priključena Italiji že leta 1866 in je
bila že povsem poitalijančena, pa so pre-
bivalci slovenskega porekla, kar dokazu-
jejo tudi njihovi priimki. Ljudje v Be-
neški Sloveniji so fašizem sovražili, ker
je prepovedal uporabo slovenskega jezi-
ka tudi v cerkvi in slovenski katekizem.

Socialistični senator Fermo Solari iz
Vidma, ki je sledil Parriju na mestu po-
veljnika CVL, je med drugim povedal, da
je bilo v jugoslovanskih partizanskih eno-
tah tudi mnogo italijanskih vojakov in da
so z njimi slovenski partizani lepo ravnali,
kljub temu, da je šlo za vojsko, ki je
sodelovala pri fašističnem napadu na Ju-
goslavijo. Glede Beneške čete je Solari
dejal, da ni o njej nikoli slišal in da je
vedel le za Briško-beneški odred; v sploš-

nem so imeli stik le z enotami IX. kor-
pusa.

Poslanec Luigi Longo, ki je bil med
nemško okupacijo tudi namestnik koman-
danta CVL od njegove ustanovitve do
konca vojne, je tudi potrdil, da so bile
enote jugoslovanske osvobodilne vojske na
področju Beneške Slovenije že pred 8.
septembrom. Povedal je, da so bile na
tem področju zelo hude borbe med par-
tizani in Nemci ter navedel s tem v zvezi
tudi poročilo nemške komande, ker je to
področje bilo pod neposredno nemško ju-
ridikcijo in se je imenovalo »Adritisches
Küstenland«.

Tudi Longo je potrdil obstoj sporazu-
mov med italijanskimi in slovenskimi par-
tizanskimi enotami, ker je osebno sode-
lval pri pogajanjih. Slo je predvsem za or-
ganizacijo skupne borbe proti skupnemu
sovražniku.

Kot zadnja priča je bil zaslšan Mario
Lizzero-Andrea iz Vidma, takratni politi-
čni komisar vseh italijanskih partizanskih
formacij, ki so operirale v Furlaniji.

Lizzero je med drugim povedal, da je
bil Briško-beneški odred enota IX. korpu-
sa redne jugoslovanske osvobodilne vojske
in so ga sestavljale razne enote, ki so ope-
rirale v Benečiji in Brdih. Po 8. septem-
bru je nemški okupator 15. oktobra 1943
priključil italijansko in slovensko ozemlje
k tretjemu rajhu. Kdaj se je začelo z or-
ganiziranjem italijanskega partizanskega
gibanja. Fašisti so tedaj razpisali mobili-
zacijo v fašistično vojsko. Rainer pa je to
prepovedal in sam razpisal mobilizacijo v
nemško vojsko in v organizacijo TODT.
Spričo tega so poveljstva slovenskih in
garibaldinskih formacij dala ukaz, da se
uničijo ali zasežejo občinski registri pre-
bivalstva, da bi preprečili mobilizacijo
prebivalstva v nemško vojsko. Ta ukaz je
bil izdan takoj 15. oktobra 1943. Nemci so
hotel zaostriti odnose med Slovenci in
Italijani; zato so podpirali fašiste, a tudi
slovenske fašiste (domobranci in belogardi-
ste). Prav ti slovenski fašisti so uničili
spomenik padlim v Gorici in tako dokaza-
li svoje sovraštvo do italijanskega na-
roda.

Lizzero je nadalje pojasnil kako je s
priključitvijo Beneške Slovenije k Jugo-
slaviji. Nemci so priključili k tretjemu
rajhu slovensko in italijansko ozemlje.
Jugoslavija je odgovorila z odlokom o
priključitvi vsega slovenskega ozemlja, Ju-
lijske krajine, Istre in Beneške Slovenije.
Ta dekret je bil naperjen proti Nemcem,
ne proti Italiji. Tak je bil torej naš polo-
žaj: aneksija k tretjemu rajhu — dekret
o priključitvi tudi Benečije k Jugoslaviji.
Naš zaveznik je bilo tedaj slovensko osvo-
bodilno gibanje v skupni borbi za osvo-
boditev Jugoslavije in Italije.

Po zaključku razprave je odv. Tončić
predložil več dokumentov v podkrepitev
obrambe, ki jih je sodišče sprejelo ter
določilo, da se bo razprava nadaljevala
dne 16. marca, ko bo govoril javni tožilec,
za njim pa bodo imeli besedo odvetniki
obrambe.

S tem je proces proti bivšim benečan-
skim partizanom, ki ga je rodilo sovraštvo
do odporniškega gibanja, praktično za-

Siamo antifascisti. Non sempre, quan-
do ci dicono che abbiamo sbagliato, amia-
mo rispondere. Una troppo lunga polemi-
ca con i fascisti comporterebbe un qual-
che riconoscimento, da parte nostra, del-
le loro buone intenzioni, della onestà mo-
rale, della loro intelligenza politica.

Preferiamo che su Mussolini, su Hitler,
sui loro automi in guanti bianchi e cami-
cia nera o bruna si esprima sempre più
pesante, sempre più severo, il giudizio del-
la storia.

Noi, partigiani, preferiamo ignorare
ogni accusa, andiamo per la nostra stra-
da, certi di aver contribuito alla realizza-
zione di una Europa migliore di quella
che era nei voti di Hitler e di Mussolini.

Ci interessa più il futuro che il passa-
to; ma, talvolta, porgiamo l'orecchio alle
voci di coloro che non sono più e che,
ieri, lottarono con noi per un mondo mi-
gliore: è questo, per noi, un viatico con-
fortatore. Le recenti gazzarre missine de-
gli studenti, l'ingratitudine di quanti al
sacrificio di sangue della resistenza ri-
spondono con il disprezzo, con le accuse,
con le menzogne inducono il partigiano
a riprendere in mano le «Lettere di con-
dannati a morte della resistenza euro-
pea».

Talvolta si ha l'impressione che una
ripresa di fanatismo nazionalistico sia vi-
cina a disturbare la pacifica vita dei po-
poli europei; è confortante allora cercare
in quelle lettere l'eco di un accordo che
ieri ci fu nella lotta e che dobbiamo sta-
re attenti non vada perduto nella pace.

Thomas Mann, in riferimento alle «Let-
tere di condannati a morte della resisten-
za europea», disse: «E' un libro che è
un monumento»; e Roberto Battaglia, lo
storico della lotta partigiana in Italia,
aggiunse che si tratta di un monumento
«che, come tutti quelli rimasti a ricordo
del più grande dramma che abbia mai
vissuto l'umanità, induce alla venerazio-
ne e al silenzio. Non si parla visitando le
fosse Ardeatine o immensi campi di ster-
minio di Mathausen o di Auschwitz; non
si parla quando l'animo è come sommerso
dall'ondata dei ricordi e il passato — un
passato che credevamo ormai remoto —
ritorna presente, e ci propone in modo
imperioso i sentimenti di allora».

Eppure nella lettura di quelle lettere è
doveroso a un certo momento dominare
l'impeto dei sentimenti e meditare con pa-
cata riflessione.

La raccolta delle lettere, pur con le sue
lacune, pur con i suoi limiti, non conosce
la divisione dell'Europa fra oriente ed oc-
cidente; il dialogo tra i popoli europei,
che hanno partecipato alla lotta antifa-
scista, è in quelle lettere così generiche
che ci fa intendere chiaramente come le
barriere tra oriente ed occidente siano
state alzate dopo la fine del conflitto ad
opera di uomini di cattiva volontà.

I morituri sono francesi ed italiani,
olandesi e polacchi, russi e tedeschi, da-
nesi e jugoslavi, norvegesi, cecoslovacchi
e ungari; le voci che vengono da est e
da ovest, da nord e da sud sono diverse:
il dramma degli ebrei ha tinte tutte
sue — i luterani si richiamano alla Bib-
bia — i cattolici alla loro tradizione per
la quale il trionfo della libertà si identi-
fica con il trionfo della chiesa — i socia-
listi si rifanno alla loro ideologia e alla
loro lotta ormai ricca per positive con-
quiste. Nemmeno l'impeto di una rivo-

ključen. Ves dosedanja potek te nepotre-
bene razprave je jasno dokazal, da so bene-
čanski partizani bili dejansko partizani,
ne pa razbojniki, kakršne je hotela pra-
kazati obtožnica. Vse, kar se je takrat do-
gajalo v Beneški Sloveniji je bilo odraz
nujnosti oborožene borbe proti nacifa-
šističnim okupatorjem. In ta borba se je
vodila v najtesnejšem sodelovanju med
slovenskimi in italijanskimi partizanski-
mi edinicami, kar so še posebno jasno in
neizpodbitno dokazale priče na zadnjih
dveh dneh razprave.

luzione internazionale può distruggere
ciò che i secoli hanno lentamente co-
struito, ciò che, con il passare del tempo,
è andato gradatamente sedimentandosi;
la lotta dei partigiani è anzi riuscita a
restituire evidenza e freschezza a quei va-
lori nazionali che correvano il rischio di
sembrare logori luoghi comuni.

Rileggendo le lettere di alcuni francesi
par di udire echeggiare ancora le note
della marsigliese, di vedere rinverdire
l'antica tradizione militare e patriottica
della Francia; così come nella seguente
lettera di una modesta pettinatrice greca
si esprime l'orgoglio dell'antica civiltà
ateniese, pur rattristato dal fatto che sul
Partenone sventola la bandiera con la
svastica: «Sono orgogliosa, mai avrei
aspettato simile onore, di morire io, una
povera ragazza del popolo, per ideali co-
si belli e alti. Sono certa che non sentirò
paura innanzi al plotone di esecuzione e
che starò inflessibile come lo sono stata
nella vita. Vorrei che la mia esecuzione
avesse luogo all'aria aperta, per volgere
il mio ultimo sguardo all'Olimpo e ai
monti ove soggiorna il valore e la speran-
za della Grecia. Alla mia tomba portate,
quando potete, fiori rossi. Null'altro. E
battete con ogni mezzo la barbarie. Vi
bacio tutti dolcemente: Dimitra».

Le differenze tra lettera e lettera, tra
quelle di un gruppo e quelle di un altro
gruppo di partigiani, sono tanto più rile-
vanti quanto più dall'esposizione dei sen-
timenti privati, degli affetti familiari si
passa alla manifestazione del carattere
nazionale, alla precisazione del modo di
concepire la vita e la lotta antifascista.

Tra chi muore per il suo re e chi muo-
re per il trionfo del socialismo, tra il no-
bile latifondista e l'operaio, tra il creden-
te e l'ateo, tra il generale e il contadino,
tra il commerciante lussemburghese e il
pastore greco, sembra che le differenze
siano insuperabili.

E invece non è così!

L'unità della resistenza è l'unità di mi-
gliaia e migliaia di uomini che, in quasi
tutti i paesi d'Europa, si impegnarono
con le armi contro l'invasore nazifascista.

Per tutti i partigiani la resistenza fu
accettazione volontaria di dura vita clan-
destina, fu responsabilità personale di
aspra guerra; ogni partigiano si assunse
la responsabilità tremenda, di fronte a
Dio o di fronte alla propria coscienza, di
coinvolgere tutti, anche i bambini, anche
i vecchi, anche i tiepidi e gli assenti, in
un dramma terribile.

Per i partigiani non vedesi e per quelli
polacchi, per i francesi e per i boemi, per
gli italiani e per gli sloveni la resistenza
fu, in ogni caso, mezzo per riaffermare il
proprio valore umano di contro alle pre-
tese di un invasore brutale, di fronte al-
la miopia e alla testardaggine di uomini
che, per viltà, al loro credo politico, rive-
latosi portatore solo di lutti, non sapeva-
no rinunciare.

Fra il cristiano e il comunista, tra l'ita-
liano e lo sloveno non c'è differenza
quando gli atti da loro compiuti sono gli
stessi e contro lo stesso nemico; la lotta
degli uni e degli altri è umana ribellione
all'oppressore, è legittima opposizione di
violenza alla violenza, quando la ragione
non può più servire.

Troppo gente, oggi, cerca di rompere
l'unità della resistenza; ai fascisti di ieri
si aggiungono, oggi, molti che avversari,
ieri, non ci furono, ma che non sono
stati capaci di sfuggire alla avvelenata
propaganda del nazionalismo più sciocco
e più retrivo.

Si parla di un'Europa unita e, intan-
to, si cerca di distruggere l'unità europea
della resistenza; si parla di fraternità dei
popoli e si mettono, nel banco degli im-
putati, coloro che per primi di quella fra-
ternità sono stati gli assertori.

Abbiamo l'impressione che si stia smar-
rita la strada che porta all'unità d'Europa
e siamo convinti che, ad un certo mo-
mento, ci sarà ancora bisogno di noi, del-
la nostra guida.

Sciopero - orožje naših emigrantov

Mi Slovenji Furlanije sciopera ali kakor se pravi po starem štrajka nismo poznali, kvečjemu kakšen prisiljen sciopero di fame, ko je bila mižerija in smo na spomlad pospravili zadnjo panoglo in zadnji krompir. Ne drži, da se mi ne bi znali postaviti za svoje pravice. Nimar smo znali po naših vaseh nastopati skupaj, naše žene še bolj kot mi možki, če je bilo treba se kregati in se stepsti magari z žandarji.

Pravega sciopera pa mi zares nismo poznali, takšnega sciopera namreč, da ne greš na delo, da protestiraš, da greš na cesto, na pijačo, na komicio, zato ker je izkoriščanje, ker je slaba plača, ker hočejo vreči na cesto ljudi. Nismo mogli imeti sciopera, ker nismo mogli biti doma nikdar v nobeni službi. Ali je to sploh kakšna služba, če si z lopato delal nekaj dni pri cesti ali pa sadil smreke in bore za rimbeschimento? Proti samim sebi nismo mogli imeti sciopera. Imeli smo sicer cave za kamen in tisto malo fabriko za cement v Čemurju, ma tam nismo mogli mi delati sciopera, tam je kapital napravil chiusuro.

Po svetu je bilo v prejšnjih letih lahko dobiti delo v Belgiji, Germaniji, Šviceri in Franciji. Scioperov je bilo bolj malo.

Sedaj pa je naenkrat prišel sciopero tudi do nas, do naših delavcev v Belgiji, in sicer takšen velikanski sciopero, ki se ga ne moreš ogniti, ker štrajkajo vsi. Štrajkali so vsi minatori in iz solidarnosti z njimi so štrajkali tudi delavci vseh drugih kategorij. Dostikrat so se poprej naši delavci izognili štrajkov, ker so se bali, da jih bodo kot tujce, »kot Italijane« izgnali, če bodo štrajkali. Če niso štrajkali so jih pa njih kompanji pri delu gledali po strani kot krumire.

Težko je biti v tujini Talijan ali pa italijanski državljan. Dokler je dela in zasluga dosti, še gre, ko pa se reči zamešajo, pa ne kaže, se hvaliti z italijanskim državljanstvom. Zmerja jo te s »sale maccaronie«, to pomeni umazani makaronci, kakor da bi bil človek kriv, da je rojen v Italiji. Žandarji te gonijo ob vsaki priliki: po kaj si prišel v Belgijo, pojdi nazaj v Italijo. Ne moreš mu niti dokazovati, da pravzaprav nisi Italijan, ampak Slovenec, Slavo. Kaj vedo policisti po svetu, kdo je to? Oni poznajo samo passaporto in ta je italijanski. Oni ne vedo, da samo v Nadiških dolinah nekaj pomeni, prikazati se kot Italijan, da pa tudi tu ne moreš od italijanstva živeti in od italijanske propagande.

Kako bo končala v Belgiji vsa stvar z minierami, nam je že precej jasno. Takšnega zasluga in dela, kot je bilo, ne bo več. Novi naši delavci tam ne bodo več dobili dela. Stari naši minatori, tisti, ki delajo na dnu, v fondu miniere, »carbonin«, »gole nerek«, ti bodo še ostali. Če ne bo v eni minieri zanje dela, bodo šli v drugo. Če ne bodo dobili dela v nobeni minieri, jih bodo poslali v kakšno drugo industrijo. Seveda se bodo morali ubogi carbonini preseljevati iz enega kraja v drugega. Če imaš družino, bo težko zaradi otrok. Doma otroci govorijo po domače, po slovenski. In malo tudi kakšno besedo po italijanski. Tisti, ki so delali okoli Charleroi ali pa v Borinage, kjer so mislili zapreti miniere, so imeli otroke v vallonskih šolah, kjer učijo v francoskem jeziku. Če bodo morali iti v rudnike okoli Campine, v Flandrijo, kjer govorijo flamanski, se bodo morali učiti flamanski jezik. Lepa konfužion bo v glavah naših otrok v Belgiji: najprej slovenji jezik doma, nato samo italijanski v šolah naših dolin, nato francoski v vallonskem delu Belgije in sedaj za marsikoga flamanski jezik, ki vleče bolj na nemški. Flamanski jezik je jezik majhnega naroda, Flamancev, ki jih ni dosti več kot Slovencev, in vendar bodo morali otroci naših minatorjev pustiti francoščino in italijanščino in se učiti jezika tako majhnega naroda kot so Flamanci. Po vsem tem vidimo, da je tudi naš slovenski jezik zelo pomemben in važen ter da ga ne smemo pozabiti, ker ga že znamo in nam bo prav prišel v življenju.

Belgijski socialisti zagovarjajo nacionalizacijo rudnikov, ker kapitalisti nekaterih rudnikov ne znajo več držati v redu in konkurirajo z ameriškim karbonom. Krščanski socialisti so bili navdušeni, da se nekatere miniere opustijo in druge bolj izkoristijo. Ta predlog je bil nevaren tistim našim minatorjem, ki so delali na vrhu zemlje, ker bi jih odpustili iz službe. Belgijski governo je sprejel kompromisni

predlog. Naj bo že kakorkoli, za nas, za naše delavce ne bo več dosti kruha v belgijskih rudnikih: ne pri kompromisnem predlogu konservativnih krogov, ne pri nacionaliziranih minierah. Belgijska njiva se je za nas posušila, karbona je preveč in ne vemo, kdaj spet bo dovolj dela okrog Charleroi-a in drugih minierskih revirjev.

Dobro, da so bili naši delavci solidarni v sciopru z belgijskimi, poljskimi, španskimi in drugimi delavci, ki delajo v Belgiji. Samo v skupni borbi z ostalimi delavci je rešitev naših delavcev.

Sedaj ostaneta cdprti v Evropi za večje število naših delavcev samo Francija in Švica. Tudi v teh dveh državah so tu pa tam znaki recesije. Tudi v teh dveh državah bodo skušali vreči na cesto delavce, ali pa zmanjšati število ur na delu ali pa jim zmanjšati plače. Francoski, švicarski delavci v Evropi, bodo s svojimi sindikalnimi organizacijami branili svoje interese tudi s štrajki in scioperi. Veliki belgijski štrajk vseh delavcev je marsikateremu našemu delavcu emigrantu rešil službo. Delo v industriji ni, kakor tisto delo, ki smo ga bili navajeni doma na kmetih, ko je vsak kmet delal zase in ga ni brigalo, kaj je z njivami njegovega sosedu. Delavec pa mora skrbeti, kaj je s plačo njegovega kompanja, ker takšna je tudi njegova plača. Mora se boriti za plače vseh svojih tovarišev, ker se s tem bori tudi zase. In če pride do sciopera, mora iti v sciopero.

Veliki sciopero v Belgiji je bila velika preizkušnja za naše delavce - emigrante. Kot kaže ekonomska situacija v svetu, bodo morali naši delavci še stankati, bodo morali naši delavci iti zraven k vsem scioperom, če bodo hoteli, da jih bodo njihovi tovariši trpeli med sabo, da bodo lahko ostali v službah in da bodo uživali vse beneficije, ki jih bo zanje pridobil boj s štrajki.

TAJPANA

Platišče: 37 hiš zapuščenih

Zgleda, ke to če iti ljetos u eštero še več famej, koj druga ljeta. Usak, ki je zdróu o če kej uodinjati, zaki če bi čakali za ušafat djelo tu Taliji, bi umarli od lakote. Usako ljetos samo obeče, a konj ne more čakati, de bi zrastla trava.

Tisti, ki djelajo že več cajta u ešteru, prevedajo kontrate še drugim vaščanom an takuó si podajajo roko dan drugemu. Vas se počasi spraznjuje an če bo šlo tuó takuó naprej, ne bo pasalo dosti cajta, ki na če ostati prazna.

Platišče štejejo nih 80 hiš an od tje je že ljetos ostalo praznih kar 37. Tuó je 37 famej, ke so si postavile ohnjíše delé od sve vasi, delé od sve patrije, u ešteru. An nobedan ne pogoni nančej parta za ustavitu to masouno emigracjón. Autoritadi ne morejo uzei ven skuze, ki par nas nje djela. Djela je use pouno, saj to je rat, ke ve pohledjemo naše cješte, naše ptoke, naše hore an senožeti, ki bi jih bló trjeba pogozdit, de ne bi se utargali nimar plazovi.

* PETROLJO SE TU TIPANI?

Zadnje čase to se zlo čekara, ke to je u horah oku Tipane petroljo. U krajih pruoiti soncu ustajó to je 'na glavja, u tikeri kamanje zarjes to smardi po petrolju. Odkar so začeli z djeli med Zavrhom anu Vizontom, kjer no hledajo petroljo, so judje še buj kunvinti, ke u more beti še tu Tipani.

Tale rječ na bi muorla prití na uho kompetentnim organom, zak' no nardita še tie par nas kako provo. Tuó to bi tjelo beti za nas zarjes na velika srenča, zak' bi pokomodali naše cješte an dali še djelo našim dožokupanim judem.

PUOJSKA POT TIPANA — SOLARJE

To nje doubo od teha, ke so začeli djelati pot, ke na če vezati Tipano s krajem Solarje, kjer na se če uniti z cjesto, ke na peje iz Platiš tu Tipano. Ta pot na če dosti sarvijati našim judem, ke no majó tu tje krajih senožeti anu njive. Djelo to hre ljepo indavant, usaki dan no naredajo tri do štjeri metre cješte. Fin donas so nardili nih 750 metru. Djelo u direži Riko Učač an par tjem u mu pomaha Zef Učač.

NOVE LICENCE

Tu tim zadnjem timpu e naš komun dau več novih ličence, judem ke so za tuo nardili domov. Itako so dali Lino Tomazižu iz Brezej ličenco za kupovanje an

GORJANI (MONTENARS)

Brjeh, popounoma pozabljena vas

Vas Brjeh, ke u se deli u tri borke anu tuó so Brjeh, Mihelici anu Zgarbani, ke u má usegá ukup 150 judi, to e' na najbuj ven odrjezanih vasi ne koj od komun Gorjani, ma od cjele provincije. Ta vas to e še unika od komun, ke na nje vezana z ostaljem svjetom s cjestom.

Smo žej pisač večkrat, ke to bi koven-talo Brjeh priključiti komunu Brdo, za-tuó, ke u je buj blizu temu kraju anu judje te vasi so buj vezani na Tersko dolino koj z Montenarsom. Za iti tu Montenars, tu komun, našja judje no muorejo hoditi po trojih več ur, u Brdo pa no pridejo tu no uro. Brdo e žej deliború sprejeti pod dnjem vas Brjeh anu komun Montenars u je kontent pu-stiti. To se pa ne vje kuó so nardile provin-cialne autoritadi an itako na ta rječ se ulječé žej več ljet indavant.

Anjelé so začeli djelati cjesto, ke na če pejati iz Podbrda tu te parvi potók pruoit Brjehu, zat to ma čakati še dosti ljet, ke na bodi náreita fin tu Brjeh, zak' soujte za to djelo no parhájajo po ká-pjakh. Djelo za to cjesto to e rat veliko, zak' to če koven-tati narditi duá mosta an visoké muražone, zak' to se tam ra-do meliná kamenje an pjesak dóu z hore.

Judje tu Brjehu no žive zlo težko ži-venje. Svjet u je tie škužež ves kam-nast an zatuó to se pardjela zlo malo anu še tuó z velikimi fadjami. Unika pot za živjenje to e emigracjón u eštero. Po tej zadnji učri te šlo po svjetu za

simpri ali za štagjón narditi več koj pou-ne no se če tu primaveri razrasti pokri-judi. Zalostno to e hledati na kiše, ke simpri zapustili suó vas. Čez te podtri-ne no se če tu primaveri raznesti pokri-ve an timp u če potém popouna kanče-lati še te zadnje sěnje za njemi.

Se dosti an dosti drugih težkih reči no majó ta na hárbatu teže ubohi ju-dje. Dno izmed tekaj jih, to e puošta. Tie no puošto parnesó dan bót po tje-dne taz Montenarsa, tej ke te bót pred 100 ljeti. Tuó to se kapešá, ke to e zlo ško-mudo, zatuó, ke usaka fameja na ma sve judi po svjetu an puošto no par kiši sim-pri težko čakajo. Dostikrat to se kapitá, ke emigrantu u ščadi' kontrát od djela, ke no mu ga pošjejo taz Švicere ali Franče, zatuó ke ne puošta paršlá dan tje-dan maso pozno. Te problem to bi ne bót tekaj difícilo rišolviti, to bi baštalo. ke autoritadi no interesajta dirécjón provin-cjal od puošte, ke na uzomé to vas ta pod puošto od Njivice an takoviš Breža-nji no bi tjeli jo loviti usaki dan skup-no z vasjo Podbrdo, ke na lovi puošto usaki dan an ke na e delé od Brjeha koj pou ure hodá. Zatuó no bi muorle autoritadi ne uzabiti to vas, ke to nam se zdi, ke na najbuj tarpí tu naši provin-cijli.

SV. LENART SLOVENOV

SV. LENART SLOVENOV
KORS ZA KUMETE

Prejšnji tje-dan se je začeu u Škruto-tem u lokalih šuole kors za kumete, kjer učijo kakuó se pravilno djela zemjo an še druge reči gor čez agrikolturo. Kors bo traju 40 dni. Na kors hodi 23 judi, ki so venčpart mladi puobje. Ta kors je organizú »ispettorato dell'Agricoltura« iz Vidma, katjeri daje tistim, ki hodijo se učit, tud bukve brezplačno. Po končanem študiju bojo šli na izlet u furlan-ske kraje, kjer si bojo pod vodstvom u-čitelja ohledali moderno urejene kume-tije.

UMRU' JE BEPO GOLJA

Po kratki boljezni je umrú Bepo Go-lja iz Sv. lenarta, star 84 ljet. Ziahti rankega Bepa izrekamo naše sožalje.

SOVODNJE

DJELO NA CJESTE MECANA-PETJAH

Tele dni so končal parvi lot djela par gradnji cješte, ki bo vezala Mečano s Petjahom an dolino. Cjesta bo precej douga an tuó je le osma part an zatuó se judje troštajo, de bojo odparli preca nou djeluni center, ki bo šu naprej z djelom. Djelo je do sadá koštalo 1.400.000 lir.

SREDNJE

DOBRO' OBARNJEN DENAR

Ni dougo od tega, de smo ušafali od države 1.800.000 lir pomoči, ker smo utar-pjel dosti škode zavoj lanskijh pouódenj. Tega denarja ne bomo razdelili med ju-di, ker usi so bli več al manj oškočovani an s tajšno malo usoto ne bi blú judem dosti pomagano. Sklenil smo, de bomo s tjem denarjem rajš nardil javna djela

Tudi v Kanalski dolini ukazi nadškofijske kurije

Furlanski autonomistični žornal »Pa-trie dal Friuli« št. 5-6, februarja piše, da je nadškofijska kurija v Vidmu »im-partito ordini precisi a tutti i preti della zona di non usare più lo sloveno duran-te le lezioni di religione agli alunni della scuola di Stato«. Italijanske učiteljce v Kanalski dolini so nastopile proti temu, da bi župnik hodil v šolo učit katekizem v slovenskem domačem jeziku. Zato so se pritožile na višje šolske oblasti. Du-hovniki so se ustrašili, videmska kurija je pa v svoji nacionalistični passione pre-povedala pouk katekizma v slovensčini in se tako vrnila v odnosih do narodne manjšine »ai sistemi del Duce«.

Tako piše furlanski list o novem po-stopanju videmkse nadškofijske kurije pod vodstvom nadškofa Zaffonata do Slovencev v videmski provinci.

V našem listu »Matajura« smo že pisali, kako je nadškof Zaffonata letos, ko je

an takuó tozro usi čutili pomoč. Nardil bomo nekaj stuó metru cješte, ki bo ve-zala Černetiče s cjerkvijo sv. Pavla an britofom. Ta cješta je zlo potrebna, za-tuó ki muorno sadá maričče nosit na no-silnicah pokopavat na britof, ki je pre-cej visokó u brjegu par cjerkvi sv. Pavla.

SV. PETER SLOVENOV

KONKORS ZA ZBUOJSANJE HLJEVU
AN HNUOJNJI JAM

Provincialna administracjón an »Cas-sa di Risparmio« iz Vidma sta tud ljetos razpisale konkors za tiste, ki bojo u gor-skih krajih zbuojsal hljeve al hnuojne jame. Usega kupe bo danih 253 premju an tuó od 10 do 100 taužent lir.

U naših krajih je dosti hljevu za po-strojit an za narditi dosti novih hnuoj-nih jam (concimaie). Hljevi so več ku u kajšnem kraju preveč tesni an tamni an več ku u kajšnem kraju še ne pozna-jo ne hnuojnih jam an zatuó je ložen hnuoj kar u kupih pred hišami. Sada bi imjel judje okažjón za zbuojsat tele re-či, zaki bi ušafal premjo an takuó bi ne špendal tarkaj. Bi korlo le malo več do-bre uoje an veseja do ljeuše sistemira-ne kumetje.

NOVA BABICA (OSTETRICA)

U našem komunu smo bli adno ljetu brez babice, zaki je šla tista, ki je bla prej, u penzjón, nove pa njeso uzel. De so ble velike težave, si lahko usak misli. Največ mater je šlo rodit u Čedad ali Videm, druge pa so klicale babiško po-muoč iz bližnjih komun. Sada bo oprav-ljala tisto djelo gospa Roza Černoja.

Kar se gre zavoj konzorcija za babiško djelo s srovedenskim komunom, še ni blú nič urejón. Sevjede bi blú nar-buojs, če bi do konzorcija ne paršlo, za-ki naš komun šteje več ku 300 judi. Use-ga skupe je par nas nih 20 vasi, ki so več al manj delé od komun an zatuó babica zamudi dosti cajta, de pride od adne vasi do druge an ima zatuó zadost djela u svojem komunu. U Sovodnjih je več ku 2000 judi an tud tie je več ku 20 vasi, nekatjere raztresene še po Mata-jurju, zatuó bi korlo, de bi imjel tud u Sovodnjah svojo babico.

ZMARZNU PRED DOMAČO HISO

Prejšnji tje-dan so ušafal martvega 58 ljetnega Jožefa Velešica iz Koste. Mož, ki je u tjem zadnjem cajtu živu sam, zaki' so šli žena an sinouje u Mjerso, kjer so imjel tud tam kumetijo, je padu ponoč pred hišo an zavoj nizke tempe-rature, ki je bla tisto nuoč, zamrznu. Smart Jožefa Velešica je zlo pretresla uso okuolico, kjer mož je bli zlo poznan daléč naokoli, zaki je bli dobar an pošten djeluc.

DEMOGRAFSKO GIBANJE

Mjesca ženarja je blú u našem komu-nu takole demografsko gibanje:

Umarla sta dva človeka: 73 ljetni Bla-zuti Fortunat an 52 ljetni Tropina Na-tale.

Poročil so se trije pari: Salvatore Lez-zi z Venturini Annomario, Benvenuto Bellon z Graziello Gregori an Guerran-do Dani z Mafaldo Nobile.

Paršlo je u komun 7 ljudi, iz komun pa jih je šlo 32.

O unievčanju kali Bangove bolezní v hlevu

Ce smo imeli v hlevu bangovo bolezen (kužno zvrženje krav), moramo hlev temeljito razkužiti, drugače bolezní ne bomo odpravili in se bo vedno znova pojavila.

Hlev pričnemo razkuževati s tem, da iz njega najprej odstranimo vso živino, zatem pa ves gnoj in nesnago. Gnoj spravimo na poseben kup in ga pokrijemo z zemljo. Sele po štirih mesecih ga lahko spravimo na njivo. Ko je hlev tako očiščen in pometen, operemo stene, strop, tla, jasi, okna in vrata ter orodje z vročo raztopino sode. S čiščenjem pričnemo na stropu in končamo na tleh.

Opran hlev pričnemo razkuževati, pri čemer je najbolje, da se poslužimo škroplilnice za škropljenje sadja. Najprej oškropimo hlev od zgoraj navzdol z navadnim apnenim beležem. Zatem poškrbimo hlev z raztopino klorovega apna (6 kg na 100 l vode), nazadnje pa še enkrat z navadnim apnenim beležem. Ker je koža za raztopino klorovega apna zelo občutljiva moramo obraz in roke primerno zavarovati.

Hlev lahko razkužimo, če škropimo s formalinovo raztopino (1 kg na 40 l vode). Za to škropljenje potrebujemo plinske maske. Škropimo v zaprtem hlevu, ki ga pustimo tudi še po škropljenju pol dneva zaprtega, nakar ga temeljito prezračimo, preden spustimo živino v hlev.

ZA NAS E gospodinje

Tudi šivalni stroj je potreben nege

Skrbno čiščenje in dovoljno mazanje šivalnega stroja podaljša njegovo življensko dobo. Vendar ne smemo vzbrigati olja kar v vsako odprtino. Premočno mazanje kaj hitro napravi madeže na blagu, ki ga šivamo. Za mazanje uporabljamo dobro olje, to je posebno olje za šivalne stroje. Če bo stroj pravilno čiščen in mazan, bo tekel tiho in bo lepo šival.

Pod ubodno ploščico, kjer je čolniček, se nabira veliko prahu in zato je treba ta del pogosto čistiti. Ubodno ploščo odvijemo z dolgim izvijačem. Preden pa začnemo pri stroju sploh kaj delati, ne smemo pozabiti odstraniti iglo in nogo, ker lahko kaj poškodujemo. Izvijač nastavimo natančno v zarezo na glavi vijaka, ker v nasprotnem primeru glavo poškodujemo in nam poškodovana glava trga blago. Prah odstranimo s čopičem. Novo blago pušča v sankah in čolničku tudi aperturo, ki deluje kot smirek in se zaradi tega čolniček kmalu obrabi. Ostanke niti, ki se kje zataknejo, povzročajo, da stroj slabo teče. Zato ga je treba temeljito očistiti. Če so strojni deli v redu, potem take majhne napake lahko naglo odpravite.

Pogosto trganje niti lahko povzroči netočno vdevanje ali pa prevelika napetost. Lahko je temu kriva tudi topa ali izkrivljena igla. Stroj lepo šiva samo, če je igla prav vsajena in če je vreteno v čol-

Ali je živina bolna?

Kolikokrat se pojavi to vprašanje, ko vidimo na zadržanju goveda kakšne neobičajnosti? Zato tukaj nekaj znamenj zdravega in bolnega goveda.

Zdrava živina ima mehko in prožno kožo. Če pa se koža, ki jo primemo in potegnemo, da se malo dvigne, ne izravna takoj, ker je trda, usnjata in se guba, je to znamenje, da živali ne krmimo pravilno ali pa da boleha za dolgotrajno, kronično boleznijo. Zdrave živali imajo gladko in bleščečo dlako. Če je dlaka suha, kuštrava in če jo živali menjajo šele ob začetku poletja, nekaj z živaljo ni v redu.

Zdravo govedo začne kmalu po krmljenju prežvekovati, če počiva. Na minuto napravi do 40 žvekov. Če prežvekuje počasneje, nekako leno, žival ni zdrava. Vendar prežvekovanje in tek niso vselej zanesljiva znamenja. Jetične živali, pa tudi obolele za mnogimi boleznimi, ali če imajo v prebavilih kakšen tuj pred-

met, imajo navadno izvrsten tek, čeprav so smrtno nevarno bolne.

Vlažno, močno pokašljevanje opazimo pri živalih, ki imajo lahek nahod; ob primeru oskrbi žival kmalu ozdravi. Suh, medel kašelj, ki traja mesece, je vselej sumljiv in je navadno znamenje pljučne jetike.

Dalj časa trajajoča driska, ki je ne moremo odpraviti z nobenim sredstvom, je navadno znamenje črevesne tuberkuloze. Lahka driska zaradi krmljenja z zeleno krmo, zlasti spomladi, pa ni bolezenski pojav.

Vodenične otekline na vratu, predprsi in trebuhu, na katerih ostanejo dalj časa prstni odtisi, če na otekline pritismo, nastopajo pri splošni vodenici, največkrat pri obolenju sečnega mehurja zaradi kakšnega predmeta, ki ga je žival požrla.

Zdravo govedo takoj vstane, če ga k temu silimo. Rogovi in ušesa zdravega goveda so ob koži zmerno topla, če pa so zdaj topla pa spet mrzli, to pomeni, da ima žival vročino. Zdrava žival ima vlažen in zmerno topel smrček. Temperatura — ki jo merimo v danki — naj bo 39,5° C; če je večja, ima žival vročino.

Zdrava krava se začne pojati šest tednov po otelitvi, potem pa vsake tri tedne, dokler se ne zabreji. Premočno uveljavljanje spolnega nagona je lahko znamenje bolezní jajčnikov. Če jalovosti ni povzročilo nepravilno krmljenje ali ker je bila žival dolgo zaprta v hlevu, je priporočljivo, da vzrok ugotovi živinozdravnik. Krave ne smejo ostati dolgo jalove.

Rudnine povečajo nesnost

Jajca imajo hranilno vrednost zlasti zaradi obilja beljakovin. Beljakovino vsebuje ne le beljak, marveč tudi rumenjaki. Jajca pa vsebujejo tudi razne rudnine. Srednje debelo jajce z lupino vred vsebuje 3,4 grama ogljikovega apna, 0,09 g natrija, 0,06 g klorida in v beljaku približno 2% žvepla.

Nesnica mora dobiti dovolj rudnin za tvorbo jajc. Krma pa ne vsebuje vselej dovolj rudnin. Če bi kokoš krmili s samo pšenico, bi je morala pozobati 5,5 kg, da bi dobila dovolj apna za eno samo jajce. Če bi naj dobila dovolj natrija, bi morala pozobati 200 g pšenice, primerno količino klorida pa bi dobila iz kilograma pšenice. Toda kokoš pozobje na dan le 100 do 150 gramov zrnja. Zato s samim zrnjem ne more dobiti dovolj rudnin, da bi lahko znesla jajce.

Rudnine med krmno si najlaže nabere na prosti paši. Vendar je tudi pašna razli-

čna. Ponekod kokoši lahko dobijo na pašni precej rudnin, drugje pa premalo. Kad-

ar pospešujemo nesnost, moramo skrbeti, da bo krma vsebovala med drugimi potrebnimi snovmi tudi dovolj rudnin. Zato pa je treba vedeti, katera krma vse-

buje rudnine.

V zeleni krmi (zelinjcu) je precej rud-

nijskih soli; toda je količina teh snovi odvisna od kakovosti zemlje, kjer so

krmske rastline rastle. Mnogo rudnin vse-

buje ribje olje in nekaj jih je v ribji ter

mesni moki; pomemben dodatek h krmi

za nesnice je klajno apno. Številni krm-

ski dodatki, ki jih izdelujejo tudi pri nas

in priporočajo za nesnice, vsebujejo pre-

cej rudnin, ki bi jih sicer kokoš v zapr-

tem prostoru ne mogla dobiti v picí.

za naše mlade bralce

CEKIN

UGANKA

GOLOBJE

Zivela je starka, ki je imela staro nogavico polno cekinov. Skrbno jih je hranila in vsako noč je nogavico s cekini položila pod zglavje. Od časa do časa je cekine preštevila in uživala ob svetlo se lesketajočih kovancih.

Nekega dne je dobila spet cekin. Cekin je bil umazan. Preromal je pol sveta. Starka ga je hotela očistiti in spraviti v nogavico, da ne bi nikoli več ugledal bele dne. A cekinu se ni kdo ve kaj ljubilo čepeti v nogavici. Odskočil je, da bi se izmuznil. Toda koščene starkine roke so ga trdo prijele. Kako ga je bolelo, ko ga je s krpo drgnila in loščila, da bi se čimbolj svetil.

»Lep cekinček si,« mu je rekla in ga postavila na okno. Hop! Cekinček je odskočil in padel na cesto. Kako lepo je bilo zunaj. Mahnil jo je kar po cesti naprej. Ko je starka opazila, da cekina ni, je rekla otrokom, ki so se igrali pred hišo, naj ga ujamejo. Cekin, ne bodi len, je odskočil, se odkotalikal in stekel. Otroci so mu že bili tik za petami, a ni se dal ujeti. Tekel je kolikor so ga nesle noge. Nenadoma ga je zagledala sraka. Vzletela je iz svojega gnezda in mu sledila. Cekin, ki je mislil, da je ubežal nevarnosti, se je oddahnil in si misli: »Preden pade mrak, bom že našel kako zavetje.« Toda nad njim se je zgrnil velik oblak. Pogledal je kvišku in videl, kako se sraka pohlepno spušča proti njemu. Ojoj! Odskočil je in se skril v mišjo luknjo. A luknjica je bila pretesna. Sraka ga je zgrabila in ga v kljunu odnesla v svoje gnezdo. Sračji mladiči so ga bili na moč vesel, poigravali so se z njim in slednjič je padel iz gnezda ter naravnost v košarico deklice, ki je v gozdu nabirala jagode.

Ko je prišla deklica domov, je sesula jagode v skledo. Nekaj je zažvenketalo. V skledi je zablesčal lep nov cekinček. Kako sta ga bili z materjo veseli. Mati, ki je bila revna vdova, ga ni spravila v nogavico. Vtaknila ga je v žep in odhitela v trgovino. Tam je nakupila kruha.

POGUM

»Jaz sem tako pogumen, da svoj živ dan še nisem zaprl oči pred nikomur in pred ničemer!«

»To pomeni, da si obraza sploh ne umivaš z milom.«

slanine, klobas in drugih dobrot za svoja lačna otroka. Trговец ji je še vrnil nekaj drobiža, ki je ostal, in za to je kupila hčerki lepo lutko.

Ii cekin? Bil je vesel, da je pomagal ubogi ženi — in spet bo potoval iz roke v roko in iz žepa v žep.

Če osla imaš, vprašaj osla

Drvar si izposodi pri sosedovih devet oslov in se odpravi s temi in s svojim oslom po drva. Ko žene osle pred seboj, jih prešteje — bilo jih je deset. Pa enega zajaše in poganja druge pred seboj. Se enkrat jih prešteje, da vidi, ali so vsi. Šteje, šteje — glej, saj jih je samo devet. Ker se mož ne spomni, da bi mu kak osel prešel, se ustraši in ves zbežan razjaha svojega osla, da bi šel iskat izgubljenega. Ko razjaha, jih spet prešteje. Kar oddahne se, ko vidi, da jih je naštel deset.

Zopet zajaše enega in požene druge pred seboj. Da pa se še enkrat prepriča, ali so vsi ostali tu, jih spet prešteje. Šteje, šteje — in spet jih je samo devet. Zopet razjaha, zopet jih prešteje — saj jih je deset. Pomirjen se spet spravi na osla — šteje — zopet razjaha — zopet šteje — spet zajaše in šteje — glej: kadar je na oslu, jih našteje devet, kadar je na tleh, jih je deset.

Pa se mož domisli, udari se po čelu in reče: »Če osla imaš, vprašaj osla!«

Bila je predmestna ulica, v njej je bilo vedno polno otrok; med njimi je bil tudi Tonček in Tonček je imel lok in puščico.

»Zadenem,« je vpil in mahal z lokom in s puščico.

Otroci so se mu smejali.

»Koga? Vrabca?«

Tonček se je zmedel, a se je znašel.

»Ne vrabca ne — goloba!«

Otroci in Tonček so gledali za golobi, se ozirali med hišami in proti nebu.

Prav tedaj je priletela golobja družina; golob, golobica in golobčka. Tonček jih je takoj spoznal. Pozimi jim je natresel zrnja in drobtinic na okno, poleti pa so mu grlili in ga budili.

Kaj bi dal, ko bi prileteli kaki drugi golobje, ne prav njegovi, a drugih ni in ni bilo.

Otroci so bili neizprosni. Hoteli so videti, ali bo zadel ali ne bo zadel.

Obotavljal se je, ali samo za trenutek. Nastavil je puščico, napel vrvico in izstrelil.

Otroci so zrl, ko da bi jih prikoval. Puščica je oplazila goloba, odnesla mu je nekaj perja, da je zaplesal po zraku.

Golobje so se dvignili in odleteli so pod streho, na tram.

»Nisi zadel,« so vpili otroci.

»Če nisem, pa bom. Počakajte!«

Otroci so se prerinili skozi živo mejo. Po-brali so puščico in jo odnesli strelcu.

Izpod strehe je zletel golob, za njim golobica, golobčka sta občepela. Stara dva sta letala okoli njiju, ko da bi ju hotela opozoriti, ali golobčka se nista in nista dvignila.

Tonček je znova pomeril. Meril je dol-

go in zalem izstrelil. Puščica je švignila in zadela mladiča. Ptič je zakrillil, se še nekaj časa lovil, nato pa padel ko kamen na tla.

Zdaj je zletel tudi drugi golobček. Golo-

bi so poleteli nad streho, obleteli hišo in odleteli.

Tonček je zmagal, veselil se pa ni. Otroci so se razgubili, on pa je stekel k zadetemu golobu. Hotel bi ga ožveti, hotel bi ga ozdraviti, a kaj, golobček se ni več zganil.

Pokopal ga je skrivoma, na lehi za hišo.

Nesrečni tiger

Nekega dne je zagledal tiger dve kozici, ki sta se pasli ob robu džungle.

»Samo poglej te sladke, male živalce,« si je mislil. »Prav takle zajtrk potrebujem za moj prazni želodec.«

Neslišno se je priplazil skozi visoko travo in zviška skočil na eno izmed kozic. Njena sestra je prestrašena ušla glasno meketaje.

Star pelikan, ki je z bližnjega drevesa videl to kruto početje, je trepetal od jeze, a ni upal reči niti besedice. Opazoval je, kako je tiger odnesel kozo v džunglo. Pelikan pa je mirno čepel na veji in poslušal. Čez nekaj časa je začul žalostno stokanje, renčanje in zavijanje.

»Kaj slišim?« je dejal. »Stari grešnik joka! Biti mora silno žalosten. Torej imajo celo najpoddeljši med podlimi košček srca. Šel bom in govoril z njim. Morda se spreobrne in postane plemenit tiger.«

Poln upanja je dobri pelikan odletel v džunglo in res našel tigra vsega v solzah.

»Sram te bodi!« mu je dejal. »Le kako si mogel biti tako okruten? Pojedel si nežno stvarco, ki ti ni ničesar žalega storila. Ni čudo, da ti je zdaj žal. Kajne, da si nesrečen?«

»Buuu, huuu,« je zatulil tiger, »da, grrozno sem nesrečen.«

»No, vidiš, to je zato, ker si pojedel malo kozico.«

»Neee,« je zajokal tiger še močneje.

»Ampak zakaj, zakaj le nisem zagrabil kar obeh? Kako z užitkom bi sedaj pojedel še drugo!«

Tedaj je pelikan spoznal, kako bridko se je zmotil, in odletel, dokler je bil še čas.

»Ah,« je dejal žalostno, »tiger ostane pač tiger!«

duho in stopil na prosto.

Postal je pod latnikom. Zdaj je padal suh, droban sneg, a tako nagosto, da bi bilo le na nekaj korakov mogoče spoznati človeka. Vrtinčil se je v zraku, težek je legal na veje, na osušena tla. Morda je metlo je četrt ure, a je že rahlo pobelilo veje, rjave grude, kamenje, strehe. In res — kakor da se je nebo nenadoma, s komaj slišnim šumom poveznilo na zemljo, ne le na krošnje dreves, ampak prav do rjavih tal. Izginili so obrisi gora in pobočij, vseokrog, nič kot belo vrtinčenje, kakor da je izginil ves svet in Cedermac stoji sam na ozkem otoku sredi belega breznja.

Ni zaklenil vrat. Čemu? Odšel je po stezi, ki je vodila od kaplanije napošev nad vasjo. Za njim je ostajal rahel sled stopinj, sneg ga je šeegetal po lich in po nosu. Hlad mu je dobro del, nič več vrtoglave omotice, tudi koraki so mu bili bolj gotovi kot prej. Le mrzlico je še vedno čutil. Trepetal je, a tako drobno, prav v drobno, da bi nihče ne mogel opaziti teh tresljajev. In mu je bilo dobro pri tem. Kakor da se pogreza v mehke blazine in mu spanec lega na oči, ki se ga stežka otersa, ga premamljivo vabi v globine temnih, mrzličnih providov in sanj.

Ozrl se je na vas pod seboj. Skozi me-

tež je komaj opazil rahle obrise dreves in hiš. Bilo je vse mirno vse tiho, nikjer glasu. Nasmehnil se je predse. Zagrinjal ga je zastor snega; nihče ga ne bo videl, razen če se kdo mudi na samoti. Pa kdo bi v takem vremenu silil v hrib? Zavil je na stezo, ki je vodila čez grič, med nizkim grmovjem, proti gozdiču kostanjev, ki so se v medlih obrisih prikazovali izza belega zastora.

Bil je že precej visoko, ko je obstal, se oprl na palico in počival. Pot ga je utrudila in usopla, kri mu je bila vroča ko žerjavica, vedno huje ga je žgalo v očeh. Stresel je sneg s klobuka in ramen. Oziral se je okrog, po skalah in po grmovju, uprl pogled visoko v hrib; zaskrbelo ga je. Ali bo zmogel? Sveti Bog!

Zaslišal je nagle, težke korake. Nekdo je tekel z vrha, ne po stezi, ampak na celo po kamenju in nizki travi med grmovjem. Bil je moški, ki je z vso silo drvel navzdol, Cedermac ga je videl v daljavi dvajsetih korakov. Koraki so odmevali še nekaj trenutkov, nato je vse utihnilo, le sneg je šuštel.

Kdo? Izvršilo se je prenaplo, prenenadno, da bi ga bil mogel spoznati. Le obris postave mu je ostal pred očmi. Vanc Rakar? Kaj dela tu? Zastrmel je v neko misel, a jo je odgnal z zgibom glave... Šel je dalje.

Kmalu po Cedermacemv odhodu je prišel v Vrsnik don Jeremija. To je bilo nenavadno, zakaj ob nedeljah ni rad odhajal z doma, posebno ne ob takem vremenu. Neka ženska iz Sušja je bila v Vrsniku pri maši in je prinesla v kaplanijo svežo novico o Cedermacem pridigi. Don Jeremija se je zavzel in se zamislil. Cedermac je pogosto storil prav tisto, česar bi človek najmanj pričakoval. Je prav, nič ne reče, polzkusil je razumeti, a je bil nagnjen k opreznosti, ni ljubil nepreudarne prenapljenosti. Ko je še izvedel o Cedermacem slabosti, ga je obšla živa skrb za prijatelja; takoj se je odpravil na pot.

Hodil je naglo, kljub hladu mu je bilo vroče v telo. Dospel je v kaplanijo, glasno zaropotal v veži, a mu na »dober dan« nihče ni odgovoril, ne se oglasil na trkanje na vrata izbe. Odprl je, v izbi nikogar, v kuhinji nikogar — kaj pa je to? »Don Martin!« je zaklical. Nič! Hiša je bila tiha, mrtva. Odprl je na dvorišče, se ozrl po vrtu. Pa kaj bi delal v vrtu ob takem vremenu? Znova je stopil na prag in se ozrl okrog; tedaj je prišla Katina. Videla ga je iti skozi vas, hitela je domov, ako bo treba kaj postreči.

»Kje pa si bila?«

»V vasi. V vas sem bila pogledala.«

»Prav. Kje pa so gospod? Kje je Martin?«

»Saj je doma. Ali ga ni doma?«

»Nikjer. Ne v izbi ne v kuhinji. Kličem, trkam — pa nič!«

Katina ga je zrla prepadena, z napol odprtimi usti.

»Gotovo je legla, se je spomnila. V spalnici je. Morda je zaspal.«

In je stekla skozi vežo in po stopnicah, a se je vrnila še čez nekaj trenutkov, z začudenjem, skoraj z grozo v očeh.

»Saj ga ni, je dahnila. «To je pa čudno.« In je naglo odprla izbo. »Klobuka ni ne palice. Odšel je. V cerkev ni šel. V cerkev bi ne vzel palice s seboj.«

Katina in don Jeremija sta stala in strmela drug v drugega. Kje je gospod? Kam je šel? Če bi bil šel skozi vas, bi ga bila Katina videla, ali pa bi ga srečal don Jeremija.

»Ali se je čutil slabega?«

»Med mašo se mu je zavrtelo, je povedala Katina. »Sinoči pa je bil tako zdrav, tako dobre volje... tako dobre volje...«

Morandini je stopil pred hišo. Ozrl se je skozi padajoči sneg, ki mu je suho šumel okoli ušes. Odšel je proti cerkvi in se takoj vrnil. Zopet je obstal pred latnikom in se zamisljen ozrl po dekletu, ki je prepadeno stalo na pragu.

»Poglej v vas!« ji je rekel. »Vprašaj, ali ga je kdo videl!«

Katina se je podvzvala v vas, don Jeremija pa je odšel po stezi nad vasjo in napeto gledal v tla. Sled Cedermacemv stopinj je bil že po večjem zabrisan, le tu pa tam so se poznale za rahel dih. Leva noga, desna noga, palica. Ali se moti? Kaj bi počenjal v metežu na pustoti? Zdelo se mu je bedasto. V vas je odšel po kakem opravku. Bog ve, kaj mu je palo v glavo.

Ze se je hotel vrniti, a je vendar šel dalje. Obstal je na ovinku, kjer steza v ostrom loku zavije v hrib. Sneg je bil že rahlo pokril skale, travo in tenke vejice grmovja. Mogočni kostanji so kot zaprasi stali v daljavi. Snežilo je dalje, brez prestanka, vseokrog sama belina. Tu so bile Cedermacemv stopinje že docela zabrisane, nikjer več kaknega sledu.

Minuta, dve minuti, ko se don Jeremija ni mogel odločiti, ali naj se vrne ali naj gre dalje, tedaj je zaslišal z vrha korake. Zdeli so se negotovi koraki pijanca, ki ga nekaj žene v beg. Ze je po obrisih spoznal Cedermaca, ki je opiraje se na palico tekel navzdol. Spodrsnilo mu je, da je padel, a je bil v naslednjem trenutku že zopet na nogah. Znova se mu je spotaknilo, tedaj je priletel donu Jeremiji v roke. (Nadaljevanje sledi)